

Přednáška 8: Veřejné zdravotní pojištění (včetně dodatků z přednášky 7: důchodového pojištění)

Předepsaný věk odchodu do starobního důchodu

Obecný důchodový věk je stanoven v §32 ZDP a to v závislosti na časovém období. Protože mezníky tvoří 1.1.1996 a 1.1.2013, jedná se o 3 časová období: první je do 31.12.1995, druhé je od 1.1.1996 do 31.12.2012 a třetí období je od 1.1.2013. Důchodový věk je v každém časovém období vymezen specificky:

- 1) do 31.12.1995 – 60 let u mužů a 57 (56 jedno dítě, 55 dvě děti, 54 tři nebo 4 děti, 53 alespoň 5 dětí) let u žen podle počtu vychovaných dětí, pokud byl tento věk dosažen v prvním časovém období, do 31.12.1995.

Příklad: Muž dosáhl věku 60 let dne 16.12.1995, byl dále zaměstnán a o přiznání důchodu požádal ke dni 16.12.2000. Jeho důchodový věk je tak 60 let a jeho pracovní činnost od 16.12.1995 se hodnotí jako činnost konaná po vzniku nároku n starobní důchod.

Žena vychovala 2 děti a věku 55 let dosáhla 30.11.1995. V této době ale nebyla zaměstnána a do zaměstnání nastoupila až od 1.1.1997, aby získala potřebnou dobu pojištění 25 let. Důchodový věk tedy činí 55 let, to že v tomto věku nezískala 25 let doby pojištění nemá vliv na stanovení důchodového věku, ale na zjištění dne nároku na starobní důchod. Nárok na starobní důchod vznikne dnem, kdy žena splní podmínku 25 let pojištění.

- 2) od 1.1.1996 do 31.12.2012 důchodový věk v tomto období se určuje tím, že k původní stanovené věkové hranici přičítáme určitý počet kalendářních měsíců. Ke kalendářnímu měsíci, ve kterém pojištěnec dosáhl původní věkové hranice se u mužů přičítají 2 kalendářní měsíce a u žen 4 kalendářní měsíce za každý i započatý kalendářní rok od doby po 31.12.1995 do dne dosažení této věkové hranice. Za důchodový věk se pak považuje věk dosažený v takto určeném kalendářním měsíci v den, který se číselně shoduje se dnem narození pojištěnce, popř. neobsahuje-li takto určený měsíc takový den, považuje se za důchodový věk ten věk, který je dosažen v posledním dni takto určeného kalendářního měsíce.

Příklad: Muž dosáhl věku 60 let dne 21.7.1996. Důchodového věku dosáhl ale až 21.9.1996 (přičetli jsme 2 měsíce za započatý rok 1996, tj.jeden rok po roce 1995)

Žena vychovala 1 dítě a věku 56 let dosáhla 13.5.1997. Důchodového věku dosáhla 13.1.1998 (přičetli jsme 8 kalendářních měsíců za roky 1996 a 1997).

Žena, která nevychovala žádné dítě dosáhne věku 57 let 25.7.2005. Důchodového věku dosáhne 25.11.2008 (přičetli jsme 40 kalendářních měsíců za roky 1996 až 2005, tj. 10 let)

- 3) od 1.1.2013 důchodový věk je po 31.12.2012 u mužů 63 let a u žen, které nevychovaly žádné dítě a 59 až 62 let u žen, které vychovaly děti. Důvodem sjednocení je především skutečnost, že ženy se dožívají v průměru vyššího věku než muži, takže i při stejných podmínkách odchodu do důchodu budou pobírat důchod v průměru delší dobu než muži.

Příklad: Muž se narodil 15.4.1953, tj. důchodového věku dosáhne 15.4.2016, kdy mu bude 63 let.

Žena, která se narodila 27.3.1958 a vychovala 2 děti dosáhne důchodového věku dne 27.3.2019, kdy dosáhne 61 let (věk 55 let dosáhne 27.3.2013, a proto již nelze určit důchodový věk dle předchozího odstavce).

Doba účasti na pojištění je dvojitá:

- 1) vzniklá výkonem výdělečné činnosti u osob uvedených v §5, v případě, že za toto období bylo zapláceno pojištění (tzv. odpracovaná léta)
- 2) vznik účasti během náhradní doby u osob uvedených v §6 (z určitých podmínek platí pro studenty, UNE, výkon dobrovolnické služby)

Přesná **délka pojištěné doby**: za rok pojištění se považuje 365 dní, tj. zbytek pojištěné doby, který činí například 364 dní nebo méně propadá. Je například škoda žádat o přiznání důchodu od 1.1., když zbytek dní činí 350 dní. V tomto případě se vyplatí skončit zaměstnání o 15 dní později, aby byl získán další celý rok doby pojištění.

Rozhodné období

Období, za které se zjišťují výdělků pro stanovení výpočtového základu. Rozhodné období končí kalendářním dnem předcházejícího roku, do kterého spadá den, od kterého se důchod přiznává. Například při přiznání důchodu od 31.12.2004 (tj. za tento den již náleží výplata důchodu) zahrnuje rozhodné období roky 1986-2003. Při přiznání důchodu od 1.1.2005 zahrnuje rozhodné období 1986-2004.

Žádost o starobní důchod

Občan se obrátí na organizaci s uplatněním nároku na starobní důchod a požádá o sepsání žádosti. **Vybrat si okamžik odchodu do starobního důchodu a uplatnit na něj nárok náleží k výhradnímu právu občana.** Nemůže tak za něj učinit nikdo jiný, ani organizace, kde je zaměstnán. Kdyby byl občan zbavený, nebo omezený ve způsobilosti k právním úkonům, uplatnil by nárok ustanovený opatrovník a s ním by se také žádost sepsávala.

Projeví-li zaměstnanec vůli odejít do starobního důchodu k určitému datu, je vhodné upozornit ho, že k sepsání žádosti by mělo dojít asi tři měsíce přede dnem, od kterého si přeje přiznat starobní důchod. Je to z důvodu zajištění plynulé návaznosti výplaty důchodu na poslední výplatu příjmu ze zaměstnání.

K sepsání žádosti se použije tiskopis ČSSZ, ve dvou kopiích. Jedna se přikládá s tiskopisem žádostí pro OSSZ, druhá je pro potřeby organizace.

Pro evidenci vyměřovacích základů se používají tzv. Evidenční listy důchodového pojištění. ELDP má u sebe ZNV po celou dobu zaměstnání a každý rok vyplní jeden řádek na zadní straně, kde je vyznačen kalendářní rok, VZ za tento rok, počet kalendářních dnů účasti na pojištění a počet dnů vyloučené doby. Po skončení zaměstnání je AELDP zaslán do archivu ČSSZ. V případě OSVČ plní tuto povinnost místo ZNV příslušná okresní (pražská) správa sociálního zabezpečení, která uchovává ELDP po celou dobu výdělečné činnosti. Podobně je to v případě osob dobrovolně účastných na důchodovém pojištění.

Hlavní **změny platné od 1.1.2004** v oblasti důchodového zabezpečení (na základě zákona č.425/2003 Sb.):

- důchodový věk bude i nadále zvyšován i po roce 2006 stejným tempem až do 63 let pro muže i ženy, pro ženy zůstává v platnosti odpočty podle počtu vychovaných dětí.
- Zrušuje se možnost odchodu do tzv. předčasného starobního důchodu až 2 roky před dosažením důchodového věku z důvodu vedení jako uchazeč o zaměstnání u ÚP alespoň po dobu 180 dnů – ostatní možnosti přiznání obou typů předčasného starobního důchodu zůstávají zachovány,

- Doba studia po 18.roce věku získaná před rokem 1996 se bude započítávat nejvýše v rozsahu 6 let a bude se považovat za náhradní dobu pojištění, tj. pro výši důchodu se bude započítávat jen v rozsahu 80%, doba studia před 18.rokem věku získaná do roku 1996 se ale bude nadále hodnotit v plném rozsahu,
- Ruší se omezení výdělku pro mladodůchodce,
- U OSVČ se v důchodovém pojištění SVČ rozděluje na hlavní (osoby povinně účastny důchodového pojištění) a vedlejší (účast na pojištění závisí na výši příjmů).
- Minimální VZ OSVČ pro pojistné na sociální zabezpečení na kalendářní rok bude v roce 2004 činit 40%, v roce 2005 45% a od roku 2006 50% rozdílu mezi dosaženými příjmy ze SVČ a vykázanými výdaji.

Aktuální změny pro rok 2006:

1. od lednové splátky důchodu se zvyšují všechny důchody přiznané před 1.1.2006 o téměř 5%. Průměrný starobní důchod by měl činit 8128 Kč.
2. procentní výměra starodůchodců (důchody přiznané před 1.1.1996) se zvyšuje o 6% u novodůchodců o 4%.
3. Základní výměra důchodu se zvyšuje z 1400 na 1470 Kč.
4. Zvýšil se všeobecný vyměřovací základ na 17882 Kč za rok 2004, přepočítací koeficient pro rok 2006 je 1,0532
5. Byly upraveny redukční hranice pro stanovení výpočtového základu

Důchodové pojištění v rámci EU

V oblasti důchodového pojištění vycházejí všechny aktivity společné politiky z **principu subsidiarity**. Společná politika v oblasti důchodového zabezpečení se prosazuje nejen závaznými legislativními akty, ale také prostřednictvím tzv. otevřené metody koordinace. Tato metoda je pro ČR přínosem v tom, že může efektivněji využívat zkušenosti a příklady jiných zemí, že je podporováno vzájemné sdílení poznatků. Problémy přiměřenosti a udržitelnosti penzijních systémů svým dosahem překračují hranice států. Jako hlavní společné cíle politiky členských států v oblasti důchodového pojištění, zajišťované metodou otevřené koordinace, byly stanoveny: finanční udržitelnost důchodových systémů a modernizace penzijních systémů v reakci na měnící se potřeby ekonomiky, společnosti a jednotlivých občanů. Cílem strategie EU v této oblasti je zastavit tlak na veřejné finance a postavit systémy důchodového zabezpečení na pevný finanční základ. Je tak zřejmé, že na ČR bude vytvářen tlak na uskutečnění reformy systému důchodového pojištění. Náš důchodový systém musí být také lépe přizpůsoben neustále se vyvíjejícímu společenskému a ekonomickému postavení žen a mužů ve společnosti. Měl by směřovat k novým pravidlům, která mají přispět k souladu povinností v rámci rodiny s pracovními povinnostmi obou rodičů. Ale i přes všechna tato opatření budou asi ještě dlouho přetrvávat velké rozdíly mezi důchodovými nároky mužů a žen. I když všechny aktivity společné politiky v oblasti důchodového pojištění vycházejí z principu subsidiarity, přesto najdeme řadu opatření, která jsou přímo nebo nepřímo závazná pro důchodové systémy členských států. Součástí závazné legislativy přímo ovlivňující důchodové pojištění jsou nařízení Rady Evropy, která budou platit bezprostředně po vstupu do EU také v ČR. Do oblasti závazné legislativy nepřímo ovlivňující reálný vývoj důchodových systémů spadá legislativa ES v oblasti veřejných financí a některé směrnice týkající se rovných příležitostí. Pravidla této legislativy mohou nepřímo vyvolat tlak na reformu systému důchodového pojištění (pravidla v oblasti veřejných financí) nebo v případě prokázání porušení práva mohou znamenat dodatečné výdaje (legislativa v oblasti rovných příležitostí).

Mezi lety 1990 a 1999 stouply výdaje na penze občanů v Evropské unii v průměru o 14 %. Nejvíce vzrostl v Portugalsku (o 79 %), v Dánsku (o 40 %), ve Velké Británii (o 34 %) a Lucembursku (o 32 %), nejméně naopak v Irsku (o 8 %) a Nizozemí (také o 8 %) a Německu (o 2 %).

Státní výdaje na penzijní systém v zemích Evropské unie v roce 2001							
Země	Podíl penzí (v % k HDP 2001)	Podíl na sociálních výdajích (v %, 2001)	Důchody dle kategorií (2001, v %)				Starobní penze (pro občany starší 65 let v roce 2001)
			Starobní	Invalidní	Vdovský	Ostatní	
Belgie	11,6	44,1	64,0	10,9	20,5	4,6	111
Dánsko	10,7	37,3	62,3	14,7	0,0	23,0	140
Německo	13,0	45,5	79,2	8,4	3,0	9,4	102
Řecko	12,7	51,4	66,8	6,3	6,4	20,5	111
Španělsko	9,9	50,8	74,7	12,4	8,1	4,8	116
Francie	13,5	47,0	79,1	6,2	11,9	2,8	111
Irsko	3,8	27,1	46,2	15,3	21,8	16,7	108
Itálie	15,1	62,0	74,8	6,5	18,0	0,7	113
Lucembursko	10,9	51,2	72,2	19,2	6,0	2,6	132
Nizozemí	13,3	50,1	60,7	22,0	10,6	6,7	108
Rakousko	14,0	50,3	58,4	8,7	19,6	13,4	114
Portugalsko	10,1	51,3	65,4	20,4	12,7	1,5	179
Finsko	11,2	43,0	59,2	19,4	9,0	12,4	114
Švédsko	12,2	37,9	75,4	17,8	5,9	0,8	117
Velká Británie	11,5	44,6	80,1	12,2	7,7	0,0	134
EU-15	12,7	47,9	75,3	9,9	9,7	5,1	114
Island	6,0	31,7	65,4	25,4	9,2	0,0	135
Norsko	9,0	32,9	65,4	30,5	3,7	0,4	139
Švýcarsko	12,6	49,1	74,0	16,7	9,2	0,0	124

Pramen: Eurostat: *Bevölkerung und soziale Bedingungen*, Nr. 6/2002

Tabulka 5: Podíl pilířů důchodového systému ve vybraných zemích

<i>Země</i>	<i>podíl pilíře v důchodovém systému (%)</i>		
	<i>první</i>	<i>druhý</i>	<i>třetí</i>
Německo	83	7	10
Francie	51	34	15
Itálie	74	1	25
Španělsko	92	4	4
Nizozemsko	50	40	10
Velká Británie	65	25	10
Švédsko	60	35	5

Zdroj: Finance. CZ, vlastní úpravy Jany Špičákové

Tabulka 1. Současné uspořádání českého důchodového systému

Kritérium	Důchodové pojištění	Penzijní připojištění
Státní garance	Ano	Ne
Osobní rozsah	Všichni výdělečně činní	Individuální
Účast osob	Povinná	Dobrovolná
Financování	Průběžné	Kapitálové
Vztah příspěvků a dávek	Dávkově definovaný	Příspěvkově definovaný
Výše dávek	Závislá na délce doby pojištění a omezeně na výši „předdůchodových“ příjmů	Závislá na výši zaplacených příspěvků
Solidarita	Mezigenerační a příjmová	Žádná (i když státní příspěvek určitou formou solidarity je)
Daňová zvýhodnění	Ano	Ano
Správa systému	Státní	Soukromá

Všeobecné zdravotní pojištění v ČR (stručný přehled)

Na jeho základě má pojištěnec nárok v případě potřeby na poskytnutí zdravotní péče, léků, speciálního zdravotnického materiálu a pomůcek v míře uznané jako standard. Sazby činí u ZN 4,5% a ZNV 9% k HM ZN, tj. celkem 13,5%. Je upraveno zákonem ČNR 592/92 Sb. o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění ve znění pozdějších předpisů. Upravuje jen otázky pojistného na veřejné ZP a vše, co souvisí s jeho placením. Vedle toho působí zákon č.48/1997 Sb. o veřejném zdravotním pojištění, který vedle věcných dávek (jimiž je úhrada zdravotní péče hrazené ze ZP) upravuje také okruh pojištěných osob a jejich povinností ve vztahu k placení pojistného.

Plátcí pojistného zdravotního pojištění (dále jen "plátcí pojistného") jsou (dle zákona č. 48/1997 Sb.): §4

- a) pojištěnci uvedení v §5,
- b) zaměstnavatelé,
- c) stát.

§7

(1) Stát je plátcem pojistného prostřednictvím státního rozpočtu za tyto pojištěnce:

- a) *nezaopatřené děti*; nezaopatřenost dítěte se posuzuje podle zákona o státní sociální podpoře;
- b) *poživatelé důchodů z důchodového pojištění*, kterým byl přiznán důchod před 1. lednem 1993 podle předpisů České a Slovenské Federativní Republiky a po 31. prosinci 1992 podle předpisů České republiky. Za poživatele důchodu se pro účely tohoto zákona považuje osoba podle předchozí věty i v měsících, kdy jí podle předpisů o důchodovém pojištění výplata důchodu nenáleží;
- c) *příjemce rodičovského příspěvku*;
- d) *ženy na mateřské a rodičovské dovolené*, ženy pobírající peněžitou pomoc v mateřství a muže po dobu jejich nepřítomnosti v práci, po kterou se jim poskytuje peněžitá pomoc podle předpisů o nemocenském pojištění;
- e) *uchazeče o zaměstnání včetně uchazečů o zaměstnání, kteří přijali krátkodobé zaměstnání*;
- f) *osoby pobírající dávky sociální péče z důvodu sociální potřeby*;
- g) *osoby převážně nebo úplně bezmocné*, osoby pečující o převážně nebo úplně bezmocnou osobu nebo o dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě vyžadující mimořádnou péči a osoby pobírající příspěvek při péči o blízkou nebo jinou osobu starší 80 let, která je částečně bezmocná, nebo o osobu starší 80 let, která podle vyjádření ošetřujícího lékaře potřebuje péči jiné osoby;
- i) *osoby ve vazbě nebo osoby ve výkonu trestu odnětí svobody*;
- h) *osoby konající základní (náhradní) službu v ozbrojených silách*, další službu nebo civilní službu a osoby povolane k vojenskému cvičení;
- j) *osoby uvedené v §5 písm. c), které jsou příjemci dávek nemocenského pojištění*;
- k) *osoby, které dosáhly věku potřebného pro nárok na starobní důchod, avšak nesplňují další podmínky pro jeho přiznání a nemají příjmy ze zaměstnání, ze samostatné výdělečné činnosti a nepožívají žádný důchod z ciziny, nebo tento důchod nepřesahuje měsíčně částku ve výši minimální mzdy*;
- l) *osoby celodenně osobně a řádně pečující alespoň o jedno dítě do sedmi let věku nebo nejméně o dvě děti do 15 let věku, nejde-li o osoby uvedené v písmenu c) nebo d). Podmínka celodenní péče se považuje za splněnou i tehdy, je-li dítě předškolního věku umístěno v jeslích (mateřské škole), popřípadě v obdobném zařízení na dobu, která nepřevyšuje čtyři hodiny denně, a jde-li o dítě plnící povinnou školní docházku, po dobu návštěvy školy, s výjimkou umístění v zařízení s týdenním či celoročním pobytem. Za takové osoby se považuje vždy pouze jedna osoba, a to buď otec nebo matka dítěte, nebo osoby, která převzala dítě do trvalé péče nahrazující péči rodičů, pokud nemají příjmy ze zaměstnání nebo ze samostatné výdělečné činnosti*;
- m) *mladistvé umístěné ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy*.

(2) Mají-li osoby uvedené v odstavci 1 písm. a) až i) příjmy ze zaměstnání nebo ze samostatné výdělečné činnosti, je plátcem pojistného stát i tyto osoby.

Mnohé z uvedených osob si mohly, nebo nově mohou přivydělávat či pracovat nebo podnikat, aniž by přišly o svůj "status osoby, za níž platí pojištění stát". Stát za každou osobu z výše uvedených skupin platil zdravotní pojištění ve výši 13,5 % z vyměřovacího základu. To zůstává i nadále. Zatím. Dosud si osoba, za kterou platil pojištění stát, mohla od svého základu pro výpočet pojistného odečíst částku, která odpovídala vyměřovacímu základu, z něhož pojistné už zaplatil stát 3520 Kč (2004). Od 1.8.2004 byly tzv. odpočty zákonem č. 438/2004 Sb. zrušeny. Důchodci ani studenti si již nemohou snižovat vyměřovací základ o částku 3.520 Kč (2004).

Kdo na změně vydělá a kdo prodělá?

Zjednodušeně by se dalo říci, že změna je přínosná pro zdravotní pojišťovny (což je bezesporu pravda) a "odnosná" pro plátce zdravotního pojištění (což nelze popřít). Vždyť spodní odhad zvýšených příjmů pojišťoven dosahuje 150 mil. Kč měsíčně, tj. ročně téměř 2 mld. Kč, které v systému zdravotního pojištění chybějí.

Je tu ale ještě jeden "poškozený" - stát. Nezbytně poklesnou příjmy státního rozpočtu, neboť se zaplatí méně daně z příjmů. Tento pokles lze odhadnout na 22,5 mil. Kč měsíčně, což v ročním součtu představuje částku přesahující čtvrt miliardy korun.

Změna v odpočtu ze základu pro výpočet pojistného zdravotního pojištění je jen prvním krokem, který nás nejspíš čeká. Hovoří se o tom, že se stát zbaví povinnosti platit za státní pojištěnce pojistné - důchodcům ho strhne z penze, za děti ho zaplatí rodiče... zda a kdy tuto změnu uvede do života, je zatím nezodpovězená otázka.

Vyměřovací základ

- 1) u ZN souhrn hrubých mezd (příjmy zúčtované ZNV v souvislosti s výkonem zaměstnání, které ukládá účast na nemocenském pojištění s výjimkou nezapočitatelných příjmů dle § 3 z č.592/92 Sb. Například ZNV prodává určitý výrobek za 1000 Kč, ale ZN za 800 Kč. Částka 200 Kč sice podléhá zdanění, ale není započitatelná do VZ pro odvod pojistného.
- 2) OSVČ - Stejně jako u důchodového a nemocenského pojištění je minimální vyměřovací základ pro zdravotní pojištění u OSVČ vázán na tzv. všeobecný vyměřovací základ. Tím je průměrná mzda obvyklá v národním hospodářství, která dva roky předcházela danému kalendářnímu roku. Kromě toho se zvyšuje i procentní výměra z vyměřovacího základu, která vzrostla z 40 % na 45 %. Osoby samostatně výdělečně činné, které nedosahují zisku, musí povinně platit minimální odvody zdravotního a sociálního pojištění a po dvou letech ve ztrátě také minimální daň.
- 3) **Minimální mzda je minimálním vyměřovacím základem** pro zaměstnance v pracovním poměru a vyměřovacím základem pro osoby bez zdanitelných příjmů. Máte-li ovšem živnostenský list, popřípadě jiné oprávnění k podnikání, stát vám měří jiným metrem. Tím metrem pak není minimální mzda, ale následujícím způsobem vypočtený minimální vyměřovací základ:

$$MVZ = 12 * \frac{1}{2} * \text{PRŮMĚRNÁ MZDA V NÁRODNÍM HOSPODÁŘSTVÍ}_{t-2}$$

$$\text{Minimální měsíční záloha} = MVZ * 0,135$$

Kde 0,135 je 13,5% sazba pro výpočet zálohy na zdravotní pojištění.

V roce 2005 byla minimální měsíční záloha 1143 korun

Rozhodné období, ze kterého se zjišťuje VZ je kalendářní měsíc pro OSVČ je to kalendářní rok.

Odvod pojistného:

- 1) ZNV odvádí ZP za ZN a ZP, které musí ZNV platit za ZN.
- 2) Platí se ze jednotlivé kalendářní měsíce a je splatné v den, který je ZNV určen pro výplatu mezd za příslušný kalendářní měsíc. Tam, kde je výplata mzdy rozložena na různé dny je dnem splatnosti pojistného poslední den výplaty za uplynulý kalendářní měsíc. Není-li tento den určen, je pojistné splatné nejpozději do 8 dnů po uplynutí kalendářního měsíce, za které se odvede.

- 3) Pojistné se odvádí na účet příslušní zdravotní pojišťovny, u které je pojištěnec pojištěn.
- 4) U OSVČ se platí formou záloh na pojistné a doplatku pojistného, záloha (každý kalendářní měsíc) je splatná od 1.dne kalendářního měsíce, na který se platí do 8.dne následujícího kalendářního měsíce.
- 5) Pojistné hrazené státem odvádí MFČR na zvláštní účet VZP (zřízeného na základě §20 tohoto zákona) do 20.dne předcházejícího kalendářního měsíce.
- 6) Osoby bez zdanitelných příjmů platí samy na účet příslušní ZP ve stejném časovém rozmezí jako OSVČ.
- 7) Platí se hotovostně nebo bezhotovostně

Zdravotní pojištění = skrytá daň

O sociálním a zdravotním pojištění se často mluví jako o skrytých daních. Tyto sazby velmi často nejsou zahrnovány do statistik daňového zatížení, a přitom splňují veškeré charakteristiky daňových odvodů. Navíc o výši sociálního a zdravotního pojištění má většina občanů pouze matnou představu (zaměstnavatelova část bývá skryta očím pohlížejícím na výplatní pásku) a o tom, na jaké účely jsou tyto prostředky použity, ví ještě méně.

Placení zdravotního pojištění je založeno na principu solidarity, kdy i občané, kteří za celý život kromě preventivních prohlídek nepotřebují lékařské ošetření, odvádějí pravidelně finanční prostředky na konto příslušné zdravotní pojišťovny.

Zdravotní pojištění v EU

V poměru k hrubé mzdě platí pracující v Evropské unii převážně stejnou částku na zdravotní pojištění jako občané České republiky. Přesto je v Česku péče hrazená téměř kompletně a v okolních státech nikoli. Jaké zdravotní pojištění platí obyvatelé evropské patnáctky? Lékařské péče v zemích Evropské unie je kvalitní a dostupná všem občanům. Základní lékařská péče je poskytována zdarma v rámci veřejného zdravotního pojištění. To v ostatních vyspělých zemích světa rozhodně není běžné. Výše spoluúčasti se liší a záleží na přístupu dané země k problematice financování zdravotnictví. Kolik musí občané odvádět ze své hrubé mzdy na povinném zdravotním pojištění? Je to více nebo méně než u nás?

V Dánsku se zdravotní pojištění neplatí

V Dánsku se jako v jediné zemi Evropské unie **zdravotní pojištění neplatí**. Občané ovšem platí velmi vysoké daně z příjmu fyzických osob v případě nutnosti lékařského ošetření jsou náklady na jejich zdravotní ošetření proplaceny přímo státem.

V Belgii, Irsku, Portugalsku, Španělsku a Velké Británii neplatí občané zvlášť sociální a zdravotní pojištění, je zde zavedena pouze jedna sazba, která kryje jak náklady na případné lékařské ošetření či léky, tak sociální situace jako příspěvek na politiku zaměstnanosti či do státního povinného penzijního systému.

V Irsku jsou nejenom nejnižší daně z příjmů fyzických a právnických osob, ale taky odvody na pojištění - to má za následek nízké státní důchody, podporu v nezaměstnanosti a jiné.

Zdravotní pojištění je poměrně nízké v Itálii, Řecku a Finsku (zde je ovšem "kompenzováno" vysokým sociálním pojištěním).

Nejvíce na pojištění ze mzdy odvedou Belgičané

Nejvíce z členských zemí Evropské unie na zdravotním a sociálním pojištění dohromady odvedou Belgičané (zaměstnanec 13,07 % a zaměstnavatel 32,35 %). Více na zdravotním pojištění než u nás odvádí pouze Nizozemci.

Ve Francii a Německu jsou sazby obdobné jako v České republice, v ostatních jedenácti členských zemích Evropské unie (z EU15) jsou nižší. Ve Švédsku zaměstnanci ze své hrubé mzdy neodvádějí zdravotní pojištění, zdravotní pojištění odvádí pouze zaměstnavatel za své pracovníky.

Na druhou stranu musíme poznamenat, že v Česku nemusíme **téměř nic připlácet**, máme velmi hustou síť nemocničních zařízení, naši lékaři a zdravotnický personál patří k absolutní špičce, každý má svého obvodního lékaře ve své blízkosti. Takové výhody v ostatních členských zemích nejsou samozřejmostí.

Evropané musí platit za stomatologické ošetření, pobyt v nemocnici, převoz sanitkou či za pouhé lékařské vyšetření. Neplatí sice plnou hodnotu úkonů, ale pouze spoluúčast, která však může dosahovat stovek euro.

Zavedení spoluúčasti při některých úkonech má výhodu v tom, že občané nechodí k lékaři s pouhým "nachlazením" a je nezbytným krokem k ozdravení systému zdravotnictví a zvláště jeho financování.

Sazby zdravotního pojištění v zemích EU 2003 (v procentech z hrubé mzdy)

Stát	Zaměstnanec	Zaměstnavatel
Belgie*	13,07 %	32,35 %
Dánsko	0 %**	0 %**
Finsko	1,5 % - 1,9 %	1,6 % - 2,85 %
Francie	0,75 %	12,80 %
Irsko*	4,0 %	8,5 %
Itálie	0 %	3,98 %
Lucembursko	6,2 %	6,2 %
Německo	7,0 %	7,0 %
Nizozemí	11,95 %	6,25 %
Portugalsko*	11,0 %	23,25 %
Rakousko	3,25 % - 3,95 %	1,25 % - 3,65 %
Řecko	2,55 %	5,1 %
Španělsko*	4,7 %	23,6 %
Švédsko	0 %	11,03 %
Velká Británie*	8,4 % - 10,0 %	8,9 % - 11,9 %
Česká republika	4,5 %	9,0 %

* Státy, kde je pouze jedna sazba pro zdravotní a sociální pojištění dohromady** Lékařská péče je hrazená z daní. **Pramen:** "Sozial Kompass Europa", Herausgeber: Bundesministerium für Gesundheit und soziale Sicherung - Bundesrepublik Deutschland

Nemocenské pojištění

Systém dávek nemocenského pojištění

Z nemocenského pojištění zaměstnanců se poskytují čtyři dávky:

- nemocenské,
- podpora při ošetřování člena rodiny,
- vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství,
- peněžitá pomoc v mateřství

Z nemocenského pojištění osob samostatně výdělečně činných se poskytují dvě dávky:

- nemocenské
- peněžitá pomoc v mateřství

Právní úprava:

Zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, v platném znění

Zákon č. 424/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 582/1991 Sb. a některé další zákony

Zákon č. 421/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, v platném znění.

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR, v platném znění

Vyhláška č. 165/1979 Sb., o nemocenském pojištění některých pracovníků a o poskytování dávek nemocenského pojištění občanům ve zvláštních případech

Výpočet dávek nemocenského pojištění

Nemocenské, podpora při ošetřování člena rodiny a peněžitá pomoc v mateřství se vypočte příslušnou procentní sazbou, která činí :

- u peněžité pomoci v mateřství 69%
- u podpory při ošetřování člena rodiny 69%
- u nemocenského 69% (50% za první tři kalendářní dny pracovní neschopnosti)

z denního vyměřovacího základu.

Denní vyměřovací základ se zjistí tak, že započitatelný příjem (tj. veškerý příjem podléhající odvodu pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti) zúčtovaný zaměstnanci v rozhodném období, kterým je zpravidla kalendářní čtvrtletí, které předchází čtvrtletí vzniku pracovní neschopnosti (karantény) potřeby ošetřování (péče o) člena rodiny, či nástupu na mateřskou dovolenou se dělí počtem kalendářních dnů připadajících na rozhodné období. Do tohoto počtu dnů se však některé dny nezahrnují, aby neodůvodněně nedocházelo k rozmělnění výše denního vyměřovacího základu (např. dny poskytování nemocenského).

Od 1. října 1999 podléhá denní vyměřovací základ redukcí v případě, že jeho výše přesáhne stanovenou hranici. Pro redukcí jsou stanoveny dvě hranice; do první hranice se částka

započítává plně, z částky mezi první a druhou redukční hranicí se započítává jen 60 % a k částce nad druhou redukční hranicí se nepřihlíží. Redukční hranice uvedené v zákoně o nemocenském pojištění se od 1.1.2000 zvyšují vždy k 1. lednu nařízením vlády, pokud tzv. přepočítací koeficient pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu pro účely důchodového pojištění má hodnotu vyšší než 1.

U osob samostatně výdělečně činných se denní vyměřovací základ zjišťuje obdobným způsobem s tím, že rozhodným obdobím je zpravidla kalendářní rok předcházející roku, v němž vznikla pracovní neschopnost (karanténa), či v němž žena nastupuje "mateřskou dovolenou" a započítatelným příjmem se rozumí úhrn měsíčních vyměřovacích základů pro stanovení záloh na pojistné na důchodové pojištění.

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství se stanoví jako rozdíl denního vyměřovacího základu zjištěného ke dni převedení zaměstnankyně na jinou práci a průměru jejich započítatelných příjmů připadajících na jeden kalendářní den v jednotlivých kalendářních měsících po tomto převedení.

Poskytování dávek nemocenského pojištění

Dávky nemocenského pojištění se poskytují za kalendářní dny po stanovenou dobu.

- Jedná se o tzv. podpůrčí dobu, která u nemocenského činí maximálně rok. V některých případech se do ní započítávají též předchozí období pracovní neschopnosti pro nemoc a nepracovní úraz. Kratší podpůrčí doba platí pro poživatele starobního důchodu a plného invalidního důchodu při pracovní neschopnosti z důvodu nemoci či nepracovního úrazu a činí 84 kalendářních dnů.
- Podpora při ošetřování člena rodiny se poskytuje nejvýše po dobu prvních 9 kalendářních dnů, popř. 16 kalendářních dnů zaměstnanci, který má v péči dítě do skončení povinné školní docházky a je jinak osamělý.
- Peněžité pomoci v mateřství se poskytuje maximálně po dobu 28 týdnů, popř. 37 týdnů v případě žen, které porodily více dětí a starají se aspoň o dvě z nich, anebo se jedná o ženy svobodné, ovdovělé, rozvedené nebo z jiných závažných důvodů osamělé, které nežijí s druhem. Ženám, které převzaly dítě do trvalé péče nahrazující péči mateřskou na základě rozhodnutí příslušného orgánu anebo dítě jehož matka zemřela, se peněžité pomoci v mateřství poskytuje ode dne převzetí dítěte po dobu 22 týdnů, popř. 31 týdnů, jestliže převzaly dvě či více dětí a starají se alespoň o dvě z nich, nebo jde-li o ženy neprovdané, ovdovělé, rozvedené nebo z jiných vážných důvodů osamělé, které nežijí s druhem. Peněžité pomoci v mateřství se jim však poskytuje maximálně do doby, než dítě (nejmladší dítě) dosáhne osmi měsíců věku.
- Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství se poskytuje nejdéle do nástupu ženy na mateřskou dovolenou a po ukončení mateřské dovolené nejdéle do konce devátého měsíce po porodu.

Kdo nemusí odvádět pojistné na nemocenské pojištění

- cizí státní příslušníci, kteří nemají trvalý pobyt na území ČR, a zároveň zde pracují pro zaměstnavatele požívající diplomatických výsad a imunit,
- cizinci, kteří mohou být nebo jsou účastníkem nemocenského pojištění v jiném státě,
- zaměstnanci, kteří v ČR pracují pro zaměstnavatele, který nemá sídlo na území ČR, to však neplatí, jde-li o zaměstnance, kteří jsou činní v České republice pro

zaměstnavatele, kteří mají sídlo na území státu, s nímž Česká republika uzavřela mezinárodní smlouvu o sociálním zabezpečení,

- zaměstnanci, kteří vykonávají pouze příležitostné zaměstnání (za příležitostné zaměstnání se považuje nahodilé jednorázové zaměstnání, které podle ujednání nemá trvat a ani netrvalo než 7 kalendářních dnů po sobě jdoucích nebo zaměstnání, jehož obsahem je pouze pracovní činnost malého rozsahu, tj. zejména zaměstnání, v němž započitatelný příjem nedosahuje ani 400 Kč za kalendářní měsíc) (dle §5 a §6, zákona č.54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, v platném znění).

Osoby účastné nemocenského pojištění jsou zároveň poplatníky pojistného na důchodové pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti bez ohledu na jejich pobytový status či státní příslušnost.

Osoby samostatně výdělečně činné mohou být účastny nemocenského pojištění dobrovolně (cizí státní příslušníci, kteří jsou na území ČR na vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem podnikání, a chtějí si prodloužit platnost tohoto víza nebo pobyt na toto vízum), ale k žádosti o prodloužení platnosti víza musejí mimo jiné předložit potvrzení finančního úřadu ČR o zaplacení daní, jakož i **potvrzení České správy sociálního zabezpečení o zaplacení sociálního pojištění.**

Vznik a zánik pojištění

Podle zákona (viz odkaz) pojištění vzniká dnem vstupu do zaměstnání, které zakládá účast na nemocenském pojištění. Pojištění zaniká dnem skončení zaměstnání, které zakládá účast na nemocenském pojištění (§8, 1.věta, zákona č.54/1956 Sb.).

Výše sazby a odvod pojistného na nemocenské pojištění zaměstnanců

Výše pojistného se stanoví procentní sazbou z vyměřovacího základu, což u zaměstnanců činí celkem **8% z vyměřovacího základu**, z toho se odvádí 6,5% na důchodové pojištění, 0,4% na státní politiku zaměstnanosti, a **1,1% na nemocenské pojištění.**

Vyměřovací základ zaměstnanců je součet těchto položek:

- příjmy z výkonu zaměstnání +
- náhrady výdajů zaměstnance pro výkon práce +
- náhrady škody vyplacené zaměstnavatelem +
- zvláštní odměny za práci +
- náhrady mzdy +
- náhrady mzdy poskytnuté za dobu před vznikem nemocenského pojištění zaměstnance +
- odměny za pracovní pohotovost.

Do vyměřovacího základu nepadají tyto příjmy:

- věrnostní příplatek horníkům,
- náborové příspěvky dosídlencům,
- jednorázové nevratné sociální výpomoci poskytnuté zaměstnanci v mimořádných závažných případech,
- částky poskytnuté zaměstnavatelem jako sociální příspěvek k zabránění výraznému poklesu životní úrovně v době pracovní neschopnosti delší šesti týdnů,

- pojistné zaplacené zaměstnavatelem za zaměstnance na jeho úrazové pojištění, zdravotní pojištění, penzijní připojištění se státním příspěvkem, pojištění pro případ smrti nebo dožití a důchodové pojištění,
- odstupné,
- další částky osvobozené od daně (dle § 4-5, zákona č. 589/1992 Sb.).

Odvod pojistného u zaměstnanců (včetně osob činných na Dohodu o pracovní činnosti):
 Platby za zaměstnance musí vypočítat a odvádět jeho zaměstnavatel. Zaměstnavatel platí dvě třetiny a jednu třetinu odvodů na nemocenské pojištění sráží z hrubé mzdy zaměstnance.

Organizace a malá organizace (tzn. právnická nebo fyzická osoba, která zaměstnává zaměstnance) **je povinna odvádět pojistné na účet České správy sociálního zabezpečení, které je povinen platit zaměstnanec ze svého příjmu. Pojistné odvedené za zaměstnance sráží organizace nebo malá organizace z jeho příjmů, které mu zúčtovala.** Za kalendářní měsíc, ve kterém zaměstnanec má započitatelný příjem, avšak nelze z něho srazit pojistné z důvodu, že tento příjem není v peněžní formě, sráží organizace nebo malá organizace pojistné z příjmů v peněžní formě zúčtovaných zaměstnanci v nejbližších kalendářních měsících (dle §8, odst.(1), zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, v platném znění.).

Výše sazby a odvod pojistného na nemocenské pojištění osob samostatně výdělečně činných

Výše záloh na pojistné se stanoví procentní sazbou z měsíčního vyměřovacího základu, což činí celkem 29,6% (z toho 28% na důchodové pojištění, 1,6% příspěvek na státní politiku zaměstnanosti) a **4,4% na nemocenské pojištění** z měsíčního vyměřovacího základu.

O přesné výši vyměřovacího základu informuje místně příslušná okresní správa sociálního zabezpečení (viz související odkaz). Jestliže osoba samostatně výdělečně činná vykonávala samostatnou výdělečnou činnost v předcházejícím kalendářním roce, činí výše měsíčního vyměřovacího základu nejméně 35% před rokem 2004, 40% v roce 2004, 45% v roce 2005 a 50% od roku 2006 z částky rovnající se průměru, který z příjmů ze samostatné výdělečné činnosti za tento rok po odpočtu výdajů vynaložených na jejich dosažení, zajištění a udržení připadá na jeden kalendářní měsíc, v němž aspoň po část tohoto měsíce byla vykonávána samostatná výdělečná činnost, s tím, že pokud by výše takto stanoveného nejnižšího měsíčního vyměřovacího základu přesáhla částku 40 500 Kč, činí nejnižší měsíční vyměřovací základ tuto částku (§14, odstavec (2), zákona č. 589/1992, Sb.).

Odvod pojistného u osob samostatně výdělečně činných (včetně osob činných na Smlouvu o dílo a na Dohodu o provedení práce):

Zálohy na pojistné na důchodové pojištění, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a platby pojistného na **nemocenské pojištění jsou povinny odvádět osoby samostatně výdělečně činné** (a osoby, které jsou zákonem o sociálním zabezpečení považovány za osoby samostatně výdělečně činné) odvádět za jednotlivé kalendářní měsíce **na účet místně příslušné** (místní příslušnost okresní správy sociálního zabezpečení se řídí místem trvalého pobytu osoby samostatně výdělečně činné; nemá-li tato osoba trvalý pobyt na území ČR, pak se místní příslušnost řídí místem podnikání) **okresní Správy sociálního zabezpečení.**

Zálohy na pojistné jsou splatné od prvního dne kalendářního měsíce do osmého dne následujícího kalendářního měsíce.